

УДК 7.012:687

АРХЕТИП ЖІНОЧОЇ СИЛИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТРАДИЦІЙНІЙ КУЛЬТУРІ ТА ЙОГО ІНТЕРПРЕТАЦІЯ В СУЧАСНОМУ ДИЗАЙНІ ВЗУТТЯ

МИХАЙЛОВСЬКА Оксана, РОМАНЮК Софія

¹Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна
mykhailovskao@khnmu.edu.ua

У роботі досліджено архетип жіночої сили в українській традиційній культурі та проаналізовано його символічні прояви в народному мистецтві і костюмі. Представлено авторську колекцію взуття «Elanita», створену на основі інтерпретації виявлених архетипічних характеристик.

Ключові слова: архетип, сила, жінка, культура, символ, традиція, взуття.

ВСТУП

Архетип жіночої сили є одним зі стійких образів української традиційної культури, що формувався впродовж історичного розвитку суспільства. У народному світогляді жінка постає як носійка життєтворчої енергії, хранителька роду та символ духовної стійкості. Зміст цього архетипу відображений у міфологічних уявленнях, обрядових практиках, орнаментальних системах та структурі традиційного костюма.

У культурологічному аспекті архетип розглядається як усталена смислова модель, що відтворюється в різних формах матеріальної та духовної культури. Для української традиції характерне поєднання в образі жінки сили й м'якості, стійкості й гнучкості, що знаходить вираження у символіці кольору, ритмі орнаменту, композиційній вертикалі та пластичній організації форми.

Сучасний дизайн як сфера формотворення має потенціал до переосмислення архетипічних структур у нових матеріально-конструктивних рішеннях. Зокрема, дизайн взуття дозволяє інтерпретувати архетип жіночої сили через силует, пропорції, фактурні контрасти та композиційну динаміку. У зв'язку з цим виникає потреба наукового аналізу змістових характеристик архетипу та визначення принципів його трансформації в сучасному проєктуванні [1, 2].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою роботи є дослідження архетипу жіночої сили в українській традиційній культурі та визначення принципів його інтерпретації в сучасному дизайні взуття.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що архетип жіночої сили в українській традиційній культурі має структуровану систему ознак та виявляється як у світоглядних уявленнях, так і в матеріальних формах

художнього вираження. У традиційному культурному середовищі образ жінки пов'язується з життєтворчою енергією, продовженням роду, відповідальністю, духовною витривалістю та здатністю зберігати внутрішню рівновагу. Сила в цьому контексті трактується не як зовнішня домінантність, а як внутрішня зібраність, цілісність і стійкість [4].

Аналіз етнографічних матеріалів, зразків народного одягу та декоративного мистецтва дозволив визначити основні формально-структурні характеристики архетипу жіночої сили. Передусім, це вертикальна спрямованість композиції, що символізує опору, стійкість та внутрішній стрижень. Вертикаль простежується у пропорціях силуету, у побудові орнаментальних смуг, у членуванні площини та акцентуванні центральної осі образу.

Наступною важливою характеристикою є ритмічна організація форми. Повтор орнаментальних мотивів, симетричність композиційної побудови та закономірність розташування декоративних елементів формують відчуття впорядкованості та завершеності. Ритм виступає засобом візуального вираження внутрішньої зібраності та гармонійності.

Суттєвою ознакою архетипу є також контрастність. У традиційному національному вбранні вона проявляється у взаємодії світлого і темного, гладкого і фактурного, м'якого і структурованого. Контраст створює композиційну напругу, яка врівноважується загальною цілісністю форми. Саме така взаємодія протилежностей відображає поєднання сили та витонченості, що є характерною рисою образу жінки в українській культурній традиції.

Важливе значення має колористика. Білий колір асоціюється з чистотою та світлом, золотий – з цінністю та урочистістю. Колір виконує не лише естетичну, а й змістову функцію, підсилюючи символічний вимір образу.

Узагальнення отриманих результатів дозволило сформулювати структурні характеристики архетипу жіночої сили:

- вертикальна домінанта композиції;
- чіткість і зібраність силуету;
- ритмічна впорядкованість форми;
- контрастність матеріалів і фактур;
- символічно насичена колористика.

Подальший етап дослідження був спрямований на визначення способів інтерпретації зазначених характеристик у сучасному дизайні взуття. Встановлено, що формотворчі засоби взуттєвого проєктування дозволяють трансформувати архетипічні ознаки через пропорції, конструкцію, пластику форми, фактурні рішення та декоративні акценти [1, 3].

У межах концепції колекції особливого значення набуває інтерпретація архетипу Воїтельки (Амазонки) як одного з проявів архетипу жіночої сили. У сучасному культурному контексті цей образ уособлює рішучість, активну позицію та здатність діяти. Формальним вираженням цього архетипу виступає модель чобіт із високою халявою, щільною посадкою по нозі та чітко окресленою вертикаллю. Такий силует створює враження спрямованості вперед, динаміки та внутрішньої зібраності.

Видовжені пропорції, загострена форма носка та витончений підбор не трактуються як ознаки крихкості, а як вияв контролю й усвідомленої присутності в просторі. Чіткість ліній та конструктивна виразність формують образ жінки, яка не зменшує власної ролі, а впевнено окреслює межі свого простору. Семантично це можна інтерпретувати як право на власний шлях і самостійний вибір.

У сучасних соціокультурних умовах архетип жіночої сили набуває нового звучання. Після 2014 року, а особливо після 2022 року, у публічному просторі утвердився образ жінки як активної учасниці суспільних процесів – волонтерки, військової, підприємщиці, лідерки громад. У цьому контексті взуття з виразною вертикаллю, чіткою формою та структурованим силуетом може розглядатися як візуальний код незламності, що відображає стійкість і готовність до руху вперед попри зовнішні виклики.

Вертикальна лінія, виразний підбор та конструктивна чіткість форми трансформують традиційний принцип композиційної стійкості у сучасний символ внутрішньої сили. Таким чином, архетип Воїтельки інтегрується в загальну концепцію колекції як один зі способів осмислення жіночої сили в умовах сьогодення.

Рис.1. Авторська колекція взуття «Elanima»

Отримані результати стали основою формування концепції колекції «Elanima». Її ідейним підґрунтям є образ сильної та впевненої в собі жінки, який відповідає визначеним характеристикам архетипу жіночої сили – внутрішній стійкості, зібраності та цілісності. Формотворчі рішення колекції спрямовані на візуальне вираження цих якостей через вертикально орієнтований силует, чіткість конструктивних ліній, фактурний контраст і композиційну рівноваженість.

Таким чином, проведене дослідження підтверджує можливість інтеграції архетипу жіночої сили в сучасний дизайн взуття шляхом його змістової трансформації та формального переосмислення без прямого відтворення традиційних форм.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження визначено, що архетип жіночої сили в українській традиційній культурі має чітко виражені структурні та семантичні характеристики, які проявляються у вертикальній організації форми, ритмічній впорядкованості, контрастності елементів і символічно насиченій колористичі. З'ясовано, що сила в культурному контексті трактується як внутрішня стійкість, цілісність та зібраність.

Обґрунтовано можливість інтерпретації зазначених характеристик у сучасному дизайні взуття шляхом трансформації традиційних композиційних принципів у пластичні, конструктивні та фактурні рішення. Встановлено, що архетип жіночої сили може бути актуалізований у сучасному формотворенні без прямого цитування етнографічних зразків.

Отримані результати стали концептуальною основою розроблення колекції «Elanima», у якій образ сильної та впевненої жінки реалізовано через цілісність силуету, вертикальну домінанту, фактурний контраст і композиційну врівноваженість. Проведене дослідження підтверджує доцільність інтеграції національного культурного коду в сучасне проектування взуття як засобу формування змістовно насиченого дизайнерського образу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сушко В. Footwear in Ukrainian Traditional Culture. *Народна творчість та етнологія*. 2019. №4 (380). С. 48-55 <https://nte.etnolog.org.ua/en/archive/2019-year/4/117-rozvidky-ta-materialy/169-footwear-in-ukrainian-traditional-culture>
2. Овчаренко А. В., Ларікова Л. А. Особливості архетипних образів в українській традиційній культурі та їх трансформація у візуальному інтернет-контенті. *Культурологічний альманах*. 2024. №2 (10). С. 402-407. <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/418>
3. Павлишин А. Символи та архетипи українців в історико-фольклорних образах Ірени Носик. *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2022. №18 (2). С. 118-124 <https://hudkult.mari.kiev.ua/article/view/269800>
4. Заспа І. Жіночі образи сучасної візуальної культури України крізь призму архетипів: воєнний час - стаття про архетипічні жіночі образи в сучасній українській культурі. *Питання культурології*. 2023. №42. С. 102-115 <https://issues-culture-knukim.pp.ua/article/view/293714>

MYKHAILOVSKA O., ROMANIUK S.

ARCHETYPE OF FEMALE POWER IN UKRAINIAN TRADITIONAL CULTURE AND ITS INTERPRETATION IN MODERN FOOTWEAR DESIGN

The work explores the archetype of female power in Ukrainian traditional culture and analyzes its symbolic manifestations in folk art and costume. The author's shoe collection "Elanima" is presented, created on the basis of the interpretation of the identified archetypal characteristics.

Keywords: archetype, power, woman, culture, symbol, tradition, shoes.